Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

KOMMANDØR PETER NORDEN SØLLING OG BOMBEBØSSEN

Jurs spec
Sølling

Kommandør

Peter Norden Solling

og

Bombebøssen.

Kjøbenhavn.

Triers Bogtrykkeri (H. J. Schou).

1882.

Naar de gamle Sømænd, som have Fribolig i Bombebøssen i Brogaden paa Kristianshavn, føle sig hyggelige og vel til Mode ved saaledes paa deres gamle Dage at komme i en sikker Havn, nogenlunde frie for Næringssorger, saa vide de vel, at det egentlig skyldes Kommandør og Vaterskout Peter Norden Søllings smukke Bestræbelser, men faa af dem vide, hvad denne Sølling var for en Mand, og denne Uvidenhed kan ogsaa antages at være til Stede hos de allerfleste baade i hans egen Stand og udenfor samme. Mindet om denne Mand, hvis Fortjenester ogsaa gaae i en anden Retning, fortjener sikkert at opfriskes, og dertil er det Efterstaaende bestemt.

Peter Norden Søling var en Sønderjyde af den gamle Race, hvoraf der nu under den mere forfinede Civilisations Indflydelse kun findes faa Rester hos os — jævn, ligefrem, munter, fuld af Lune, og, naar det kneb, uforfærdet. Han blev født i Christiansstad i Norge i Aaret 1758. Faderen var Kaptain i den dansk-norske Marine, og Sønnen bestemtes til at gaae samme Vej, hvortil han allerede fra Barnsben viste stor Lyst. Allerede som ung Dreng færdedes han i en Seilbaad paa Søen, som han godt forstod at styre; men dette var nær bekommet ham ilde. I en pludselig opkommen Storm kuldseilede Baaden, og han vilde ufeilbarlig være druknet, dersom der ikke var kommen Hjælp fra Land. I en Alder af 11 Aar kom han paa Søkadetakademiet i Kjøbenhavn, hvor han gjorde hurtige Fremskridt og tillige var meget afholdt af sine Kammerater for sit livlige og lystige Væsen og for sin store Godmodighed. Han deltog i deres overgivne Spilopper og var ikke sjeldent Anføreren. Undertiden tildrog han sig Irettesættelser for sine Skælmsstykker og for sin Tilsidesættelse af den strænge Disciplin, men i Reglen blev der seet igjennem Fingre med ham paa Grund af hans aabne Karakter og hans store Flid. Han bestod ogsaa baade den theoretiske og praktiske Examen paa en hæderlig Maade. I 1770 blev han Sekondløitnant, i 1783 Premierløitnant, og foretog da adskillige Reiser til Kina med det asiatiske Kompagnis Skibe, hvorved han lagde Grunden til en anselig Formue; i 1789 blev han Kaptainløitnant, i 1796 Kaptain og 1804 Kommandørkaptain.

Man seer saaledes, at han meget hurtig avancerede, hvad der utvivlsomt skyldes hans Fortjenester. Som født Normand var han ansat ved den norske Flotille og deltog i Krigen mod Englændernes Krydsere, Konvojer og Handelsskibe. Enkelthederne herom ere dog ikke bekjendte, men at Sølling derved holdt sig bravt, fremgaar af den Omstændighed, at han i 1812 blev udnævnt til Kommandør i Flaaden.

Under sit Ophold i Norge havde han Leilighed til at blive bekjendt med den usle Tilstand, hvori Lodsfartøierne befandt sig. Det var ikke sjeldent, at de brave Folk, der forrettede Lodstjenesten, satte Livet til, fordi de Fartøier, hvormed de maatte gaae ud, undertiden i det haardeste Veir, vare gamle og brøstfældige. Dette var især Tilfældet paa Norges Vestkyst. Betagen af dyb Medfølelse, søgte Sølling at raade Bod derpaa. Han konstruerede Modellen til en ny Slags Lodsbaad, et Dæksfartøi, der var passende

for disse Farvande og ydede den fornødne Sikkerhed. Modellen indsendte han til Admiralitetet, ledsaget af en udførlig Fremstilling af Forholdene, og han havde den Tilfredsstillelse, at Baaden fandtes meget brugbar og at Regjeringen beordrede dens Indførelse. I Begyndelsen mødte den nye Lodsbaad bethydelig Modstand endog hos selve Brugerne, der holdt paa det gamle, men efterhaanden trængte den igjennem og blev ikke blot benyttet som Lodsbaad, men ogsaa som Fiskerbaad og fandt tillige Anvendelse paa Redningsstationerne. I Laurvig blev der anlagt et lille Skibsværft til disse Baades Bygning, og Sølling var selv den første, der gik ud med en af dem i en forrygende Storm. Det er næppe overdrevent, naar det anføres, at mange Hundreder af Menneskeliv ere frelste ved Søllings Opfindelse. Han blev ogsaa i Erkjendelsen heraf i 1809 udnævnt til Ridder af Dannebrog. Endnu er paa Norges Vestkyst Peter Norden Søllings Navn i friskt Minde.

Aaret 1814 var et haardt Prøvelsesaar for ham som for saa mange Andre. Danmark havde mistet Norge, og alle Embedsmænd og Officerer af norsk Fødsel bleve afskedigede, med mindre de ønskede fremdeles at blive i dansk Tjeneste. Sølling havde en haard Kamp at bestaae med sig selv. Han hang ved Norge, hvor han var barnefødt, og hvor han havde tilbragt de fleste Aar af sin Levetid, men paa den anden Side var han Danmark og Frederik den Sjette meget hengiven, og desuden vilde han nødig tjene under Sverig, thi Norges Afstaaelse blev af de fleste betragtet paa den Maade, at det vilde ganske komme til at staae under Sverig. Han tog en rask Beslutning, forlod Norge, reiste til Kjøbenhavn og søgte straks Audiens hos Frederik den Sjette. Kongen, som kjendte ham godt, modtog ham meget venlig, takkede ham for det Bevis paa Hengivenhed for Danmark, han havde ydet ved at opgive sin Stilling i Norge, hvor hans Ansættelse dog var ham sikret, da der vanskelig kunde blive en til hans Rang svarende Plads i Danmark, især da han jo nu befandt sig i en temmelig fremrykket Alder. „Fremrykket Alder, Deres Majestæt!" gjentog Sølling, „kun 58 og er jeg affældig?" Sigende dette, afførte han sig i et Nu sin Kommandøruniform og gav sig til gjentagne Gange at vende Mølle til stor Forbauselse for Monarken, der ikke kunde faae andet over sine Læber end: „Hvad — hvad skal det sige?" — „Det skal kun sige, Deres Majestæt, at jeg er rask og rørig som nogen og i Stand til at tjene min Konge og mit Fædreland. Men ellers beder jeg Deres Majestæt ikke tage min Adfærd ilde op." — „Haa — haa!" lo Kongen, „naa, det var Meningen, ja, De er en Krabatfyr." Sølling beholdt sin Charge som Kommandør i Flaaden, og i 1817 fik han Embedet som Vaterskout i Kjøbenhavn.

Baade i sin tidligere Stilling, men især som Vaterskout havde Sølling lært at indsee, hvor sørgelig den Skæbne var, som den simple Sømand, efter at have slidt i mange Aar, gik imøde paa sine gamle Dage. Særlig uheldig var desuden Sømanden, der farer til Koffardis, stillet i den Periode, der fulgte ovenpaa de napoleonske Krige, da Handel og Skibsfart næsten overalt laa stille

og saaledes mange maatte gaae ledige. Med et kjærligt Sind og velgjørende som saa hjalp Sølling mange, saa vidt det stod i hans Magt, men han indsaae, at hvis der skulde ydes en Hjælp, som kunde forslaae noget, maatte der ogsaa virkes i en anden Retning, og at der navnlig paa indtrængende Maade maatte appelleres til den private Velgjørenhed især hos selve Standen og hos dem, der havde draget Nytte af Koffardifarten. Han holdt dog ikke af at gaae den slagne Landevei, ved at udstede en Opfordring, men fattede en original Idé, som, netop fordi den smagte af Sømandens muntre Lune, ogsaa førte til det smukke Formaal, han havde sat sig.

Han fik fat paa en 200 Punds Bombe, som han lod indrette til en Bøsse ved at slaa Hankene af. Denne Bombe blev dekoreret med Malerier. Paa den ene Side saaes en simpel, men smagfuld Bygning, over hvis Facade læstes: „Fribolig for Matroser." Foran Bygningen saaes forskjellige affældige Søfolk, en med et Træben, en anden, som blev støttet af en tredie o. s. v., dels gaaende paa Gaden, dels i Færd med at flytte deres Tøi ind i Bygningen; over Bygningen var der følgende Vers:

Med Bomber Skib og Guds Hus kapseises*).
Af denne derimod skal Jer en Gaard opreises.

Paa den modsatte Side fandtes følgende Linier: „De Herrer Kaptainer give heri til den gamle, udslidte, saavel som til den skibbrudne og husvilde Sømand, og vise igjen Ædelmodighed mod hver den, der mod Skæbnen maa forblive i den besværlige Stand, hvorfra de selv ere opkomne." Denne Bombe blev som en Bøsse opsat paa Skippernes Laughus i Kjøbenhavn, ledsaget af en trykt, af Sølling forfattet Opfordring, der er saa karakteristisk, at den fortjener at gjenopfriskes. Den lød saaledes:

„Til Kjøbenhavns-Koffardi-Folk!

Det er høi Tid, at der tænkes paa at hjælpe her til Hnsly og Varme, naar I ere forlegne for Hyre eller ere blevne gamle og udslidte ved Søen; thi at gaae paa Gaden om Nætterne, eller at ligge paa Sandkisterne, eller at søge Raadstue-Kvarter, det er altfor tungt et Liv for brave Sømænd, og hos Værterne kan man ingen Barmhjertighed vente eller forlange uden med Daleren i Næven. At afhjælpe denne Plage er min Hensigt, og derfor skal jeg gjøre mig Umage, men selv maa I efter Evne hjælpe til. Meningen er derfor med denne Bombe, som I see staaer paa Betalingsbordet hos mig paa Laugshuset, at den Søfarende fra Kjøbenhavn en Gang om 1, 2, 3, 4, 5, 6 Aars Tid, lige som der kommer Gaver i Bomben til, skal have samlet til en Bolig, hvortil I saa høiligen trænge, paa det at, naar I komme fra en Reise og ei straks kunne faa Hyre, eller ere forkiste, I da kunne søge Kvarter der, indtil I atter kunne komme til Søs, hvorved I saa kunne spare Nattekvarter, og hver faa sin Køieplads og Varme samt varmt Vand til The eller Kaffe, hvilket vel alene for 8 Dage hos Værterne spare Jer en Udgift af 1 Rigsdalers Penge. Et

*) Et Sømandsudtryk for at vende op og ned paa noget.

Par hundrede forlegne Sømænd, saasom Styrmænd, Baadsmænd, Matroser, Tømmermænd og Jungmænd, haaber jeg paa denne Maade skulle blive hjulpne; og en 30 til 50 Aar gamle udslæbte svage Sømænd for bestandig. I kunde da der i et saadant Matroshus som Sømænd leve sammen og hjælpe hinanden indbyrdes med Raad og Daad, saa vel til at faae Sjou, som Hyre og have et fast Opholdssted, hvor I paa Sømandsvis kunne fordrive Tiden med at skibsmande og andet nyttigt Arbeide ved en god Passiaring om Ieres fordums Søture, og saaledes nyde Godt af de Gaver, som I selv og andre goddædige Mennesker have indskudt i Bombebøssen. Paa det at Bommen ei skal blive opfyldt med Kobberpenge, saa ønskedes, at hvad I give, giv det i Sølv, lidt eller meget. I hellig Forvaring skal det blive og Ingen skal lettelig løbe af med Bøssen."

Indbydelsen fandt en stor Imødekommen baade fra Sømænds og anden Side. Der indløb større og mindre Gaver, hvorom Sølling paa sin originale Maade altid underrettede Publikum. I Flensborg blev der oprettet en Filial med en lignende Bøsse til Indsamling, paa adskillige Skibe var der ogsaa Bøsser og fra Vestindien indkom der ret anselige Gaver. Sølling havde indrettet to Bøger, en rød og en sort. I den røde bleve de indtegnede, som ydede Bidrag, i den sorte de, som viste sig vrangvillige, uagtet de havde Raad til at yde deres Skærv. Men Sølling havde den Glæde at kunne underrette Publikum om, at den røde Bog stak den sorte, og at medens den sidste var spinkel, bugnede den første af Gaver. Saa kom der ogsaa Understøttelser i større og mindre Legater, og der blev bl. a. af Selskabet for Musikens Udbredelse givet aarlige Koncerter til Fordel for Bombebøssen. Endnu forinden det egentlige Formaal blev opnaaet, Oprettelsen af den paatænkte Stiftelse, blev der med Renterne af den indsamlede Kapital ydet Understøttelse til gamle, svagelige Sømænd. Ved en af de nævnte Koncerter bleve 12 og ved en senere Koncert (den 7. Marts 1824) 18 af disse fremstillede. Hertil havde Øhlenschlæger digtet følgende Sang, som Sømands-Tak til Selskabet.

Vi Sømænd gjør ei mange Ord,
Ei hykle eller prale;
Om hvad der i vort Hjerte boer
Bør Daad, ei Munden tale.*)
Dog, hvad i Hjertet foregik
Og Takken til den Høie,
Det tolker Taaren i vort Blik
Og Ilden i vort Øie.

En Bombe er en hæslig Fugl,
Den kan i Luft sig svinge
Som Ørnen fra sit Klippeskjul,
Skjønt den har ingen Vinge;
Og naar den stiger med sin Glød,
Og naar mod Jord den suser,
Den bringer Saar og Skræk og Død,
Og Heltens Arne knuser.

*) Disse Linier ere Begyndelsen til en bekjendt Sømandsvise af Thode.

Men denne her er mere mild,
Den hjælper dem, som trænge,
Den er ei fyldt med Krudt og Ild
Men kun med Sølv og Penge
Og naar den briſter uden Knald,
Ei græde Børn og Mødre;
Den dræber Ingen i ſit Fald
Men kvæger gamle Brødre.

Den ſom et Æg af Fuglen Rok,
Vel Unger ei udklækker:
Men derimod en Oldingsflok
Staar frem af Skallens Sprækker.
Tolv Gubber kun ifjor I ſaa
Af dette Rok-Æg kommen;
Jaar alt atten for jeg ſtaae,
Som nære ſig af Blommen.

Og ſer I Huſet malet der?*)
Veed I, hvad det vil ſige?
Det tyder, at den Tid er nær
I Danerkongens Rige,
Da gamle Sømænd faaer en Vraa
I egne varme Stue,
Hvor ingen Bølger ind kan ſlaae
Og ſlukke Arnens Lue.

I Alderdom for Mangel fri,
De føle dybt bevæget:
„Hil dette Selſkabs Harmoni,
Der har os vederkvæget.
Gud ſigne Kongen og hans Hus,
Gud ſigne Liv og Borger,
Som hjælper Hytten af ſit Grus.
Og lindrer Sømands-Sorger."

Som anthdet i denne ſmukke Sang ſaa Sølling nu det vigtigſte Formaal for ſine Beſtræbelſer naaet. Der var indkommet omtrent 23,000 Rigsdaler, en for Datiden anſelig Sum, og i Forening med ſine ifølge kgl. Reſolution udnævnte Medbeſtyrere kjøbte han da Gaarden Nr. 167 paa Hjørnet af Dybensgade og Skvalbergade, der var godt ſkikket til et Sømandshjem. Den indeholdt 33 Smaaværelſer med ſeks Kjøkkener foruden to Kjælderleiligheder. Kjøbeſummen var 13,000 Rdl. og Inventariet koſtede 1000 Rdl. Den bekjendte Rigmand, Konferensraad Brun, lod en Del af Værelſerne møblere. I Januar 1825 blev Bygningen taget i Brug, for det første fik en Snes gamle Sømænd Fribolig, medens de andre Leiligheder bleve udleiede til en moderat Pris. Foreløbig var der ikke tilſtrækkelige Midler til at yde de Gamle Underſtøttelſe til deres Underholdning, og denne blev derfor for en Del bestridt af Søetaten, der tillige gav dem paſſende Beſkæftigelſe. Sølling ophørte heller ikke med at virke for Stiftelſen, ved Kvartalregnſkaberne vedblev han paa ſin lunefulde Maade at

*) Der var ved Koncerten en Dekoration, fremſtillende den kommende Stiftelſe paa Hjørnet af Skvalbergade og Dybensgade.

appellere til Godgjørenheden, og det var ingen Røst i Ørkenen. Bomben, der stadig havde sin Plads paa Skippernes Laugshus, modtog rundelige Gaver, og der tilflød Stiftelsen ogsaa mange andre Understøttelser. Det varede heller ikke længe, før alle dens Leiligheder bleve Friboliger og før der af de indsamlede Midler kunde ydes Bidrag til de gamle Sømænds Underhold. For en Snes Aar siden, da Huset i Skvaldergade fandtes for indskrænket, kjøbtes Eiendommen i Brogade Nr. 8 paa Kristianshavn. Her findes 10 Familieleiligheder, der beboes af 9 gamle Sømænd med deres Hustruer samt 2 Enker, og desuden er der Bopæle for 39 andre gamle Sømænd. Foruden frit Hus, Lys, Brændsel og Sygepleie har Bestyrelsen været i Stand til at give Middagsmad med tilhørende Brødportion samt Vask og Klæder til dem, som behøve denne Hjælp. Ved forskjellige Legater ydes en aarlig Pengehjælp. Med Eiendommen i Brogade eier Stiftelsen for Tiden en Kapital af 330,000 Kr.

Saa vidt er det Værk kommet, som Sølling med saa stor og saa utrættelig Iver arbeidede for; men det tilstededes ham ikke længe at glæde sig over dets Fremgang, thi i Slutningen af 1826 blev han angreben af en Sygdom, som den 27. Februar næste Aar gjorde Ende paa hans Liv i en Alder af 69 Aar. Hans Død vakte almindelig Deltagelse og stor Sorg hos hans gamle Søfæller, og hans Lig blev med rørende Høitidelighed ledsaget til Graven paa Holmens Kirkegaard. Til Søllings Minde skrev Øhlenschlæger efterstaaende deilige Digt, som blev fremsagt ved en af Selskabet „Euterpe" paa det kgl. Theater foranstaltet Mindefest:

De grumsede Bølger med lydeligt Skrig
Mod Norriges Fjeldstene synge;
Som Havfruer grumme de vente paa Lig,
Og bovne med slugende Dynge.

Og modige Sømænd forlokke sig lod
Den Kjække paa Faren ei tænker.
Forfaldne paa Kysten kun Hytterne stod
Med Børn og med grædende Enker.

Herr Sølling — det være hans Minde til Ros —
Saa lystig en Broder ved Disken,
En Danebrogs-Søn og en ægte Matros,
Og hjemme paa Vandet, som Fisken.

Herr Sølling blev rørt ved at skue de Lig,
Og, for paa de Vanheld at raade,
For hjælpsom at standse de Klagendes Skrig,
Han bygged til Lodserne Baade.

Og lystig nu Baaden i Bølgerne foer,
Beskyttet, som Træet, af Barken;
Og tryg sad Matrosen ved kraftige Ror,
Som Noah paa Syndflod i Arken.

Nu foer han ad Kattegats hvirvlende Vand
Til Kysten, hvor Axelstad ligger;
Sølvhaarede Sogut ham mødte paa Strand
Med Hatten i Haand som en Tigger.

Hvad Djævlen, min Broder! gaaer af Dig i Dag?
For Satan! Du skammer Dig ikke?
Kan den, som har seilet med Dannemarks Flag,
Nedlade sig feig til at tigge?"

„Nød lærer at bede, og Alder gjør krum,
Og tvinger til ydmyge Tanker.
De fjendtlige Bomber med frygteligt Brum
Har kappet mit Haab fra mit Anker."

„Har Bomben Dig skadet, skal Bomben igjen
I Slummer Dig Kummeren dysse;
Dens Indhold skal vorde din kvægende Ven;
Jeg skaber af Bomben en Bøsse."

Han skabte dem Bøssen; den ikke blev lom,
Og Nøden den endte han ganske.
Thi gjerne til Hjælp ham i Ædelmod kom
Barmhjertige, frelsende Danske.

Nu lider ei længer den Aldrende Nød,
Lunt sidder i Læ han for Vinde.
Men Søfling, som reiste jer Hytten — er død:
I Gubber! velsigner hans Minde.

Til Slutning fortjener at anføres et Par Anekdoter, som Ohlenschlæger har fortalt i sine „Erindringer," og som kunne tjene til at karakterisere den lystige og joviale Sødut. Da Søfling en Gang kom hjem fra Vestindien fra en mislykket Spekulation (de danske Søofficerer havde i den Tid Tilladelse til at drive Kjøbmandsskab) og han skulle drikke Kaffe hos sin smukke Kone paa Frederiksberg, tog han det Par Hankekopper, som hun satte for ham, med de Ord: „Nei, lille Kone, det har vi F. g. m. nu ikke Raad til", brød han Hanken af Kaffekoppen. — Naar Søfling kom til Ohlenschlæger, for at faae Sange digtede til de ovenfor omtalte Koncerter, havde de lange Samtaler, hvori han fortalte sine Hændelser og Eventyr. Disse Fortællinger ledsagede den lille smidige og ildfulde Sømand altid med stærke Bevægelser og Udtryk. En Gang — meddeler Ohlenschlæger — stod han med mig i Vinduet i min Stue i Bispegaarden, som vendte hen mod Universitetet. Her fortalte han mig en Historie, som jeg har glemt, om hvordan han en Gang havde luret ved en Dør og set gjennem en Sprække nede ved Gulvet for at faae noget at vide. „Jeg trak Kjolen af," sagde han, (med det samme trak han Kjolen af), „kastede mig ned paa Gulvet," (nu styrtede han paa Gulvet) „og saae gjennem Sprækken!" (nu lagde han Ansigtet til min Dør). „Kjære Hr. Kommandør!" sagde jeg, „jeg forstaar Dem nok uden det. Hvad maa Folk troe, hvis man ser fra Gaden, at Deres Kjole bliver trukket af, og De styrter paa Gulvet, medens jeg staaer for Dem? Man maa jo troe, at jeg overfalder og plyndrer Dem i mit eget Hus. Og kommer der nogen og lukker Døren op, saa slaaer man Dem for Panden." — „O, det har ingen Nød," sagde han, og sprang op igjen.